

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

« ΕΥΘΑΝΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑ »

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΟΛΛΙΑ

ΑΘΗΝΑ

ΜΑΙΟΣ 2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή	3
2. Έννοια –ορισμός της ευθανασίας	3
3. Ιστορική αναδρομή	5
3.1 Αρχαία Ελλάδα	5
3.2 Μεσαίωναs	6
3.3 Ναζιστική Γερμανία.....	6
4. Μορφές ευθανασίας.....	7
4.1 Ενεργητική ευθανασία	8
4.2 Παθητική ευθανασία.....	8
4.3 Έμμεση ευθανασία.....	10
4.4 Πρόωρη ευθανασία ελαττωματικών νεογνών.....	10
5. Η ζωή ως δικαίωμα και καθήκον	11
6. Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος στη ζωή.....	12
7. Δικαίωμα στο θάνατο.....	12
8. Το περιεχόμενο της ελευθερίας στο κρίσιμο αίτημα του ασθενούς	13
9. Ιατρικό καθήκον	15
10. Η ευθανασία από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου	15
11. Το ζήτημα της ευθανασίας από τη σκοπιά της θρησκείας.....	18
12. Η ευθανασία από τη σκοπιά του διεθνούς και συγκριτικού δικαίου	19
12.1. Διεθνές Δίκαιο	19
12.2. Συγκριτικό Δίκαιο	21
12.2.1. Ολλανδία.....	21
12.2.2. Αγγλία	23
12.2.3. Γαλλία	23
12.2.4. Ιταλία	24
12.2.5. ΗΠΑ	24
12.2.6. Καναδάς	25
12.2.7. Τι ισχύει στην Ελλάδα	25
13. Επίλογος –Συμπέρασμα	27
14. Περίληψη	27
15. Βιβλιογραφία	29

1.Εισαγωγή

Η ευθανασία αποτελεί ένα σύγχρονο και έντονο πρόβλημα που απασχολεί καθημερινά ολοένα και περισσότερο την κοινή γνώμη.

Αν και κάποια «σπέρματα» της ευθανασίας μπορούν να εντοπιστούν και στην αρχαία Σπάρτη, η εμφάνιση του ζητήματος έγινε πιο έντονη τον περασμένο αιώνα. Αυτό οφείλεται στις βιοϊατρικές εξελίξεις που καθημερινά μας κατακλύζουν και μας γεμίζουν με ανάμεικτα συναισθήματα: αφενός δέος και θαυμασμό για τις προοπτικές που ανοίγονται σχετικά με τη θεραπεία και τη συνέχιση της ζωής αλλά κι απορία και αμηχανία για το αν τα άτομα κι η κοινωνία είναι σε θέση να εκμεταλλευτούν και να διαχειριστούν σωστά τις νέες αυτές γνώσεις και δυνατότητες. Τα νέα αυτά μέσα που προσφέρουν τη δυνατότητα παράτασης της ζωής ακόμα και σε περιπτώσεις που στο παρελθόν φαινόταν αδύνατο, μας ωθεί στο να επανεξετάσουμε ορισμένες ηθικές αξίες όπως την ελευθερία, την αυτονομία και την ευθύνη.

Η ευθανασία διχάζει κοινή γνώμη κι επιστήμονες. Όπως και σήμερα έτσι και στο παρελθόν είχε προκαλέσει διχογνωμία σε διανοητές:

Υπέρ της ευθανασίας είχαν ταχθεί ο Πλάτων, ο Επίκτητος, ο Σενέκας, ο Πλίνιος ο Νεώτερος, ο Φράνσις Μπέικον, ο Τόμας Μουρ και ο Νίτσε, ενώ πολέμαρχοι της ήταν ο Αριστοτέλης, ο Κάντ καθώς και οι συγγραφείς της χριστιανικής εκκλησίας.

2. Έννοια –ορισμός της ευθανασίας

Ο όρος ευθανασία προέρχεται από τα συνθετικά ευ και θάνατος, δύο λέξεις που πάντοτε αποτελούσαν σημεία αντιλογίας αλλά και άξονες γύρω από τους οποίους κινήθηκε η ανθρώπινη σκέψη προσπαθώντας να τους αναλύσει.

Η έννοια του αγαθού πάντοτε αποτελούσε σημείο αναφοράς για τον άνθρωπο, κάτι το ιδανικό, το οποίο προσπαθούσε να κατανοήσει αλλά και να προσεγγίσει.

Ο θάνατος από την άλλη είναι ένα θέμα που προκαλεί στον άνθρωπο οδύνη και πόνο αλλά και κάτι με το οποίο ποτέ δε μπορεί να συμβιβαστεί.

Ευθανασία, κατά κυριολεξία, σημαίνει τον καλό, ένδοξο, ωραίο θάνατο, το θάνατο που έρχεται χωρίς ταλαιπωρία και πόνο. Σήμερα με τον όρο ευθανασία εννοούμε «τη θανάτωση ενός πάσχοντος από κάποιο άτομο, ενός πάσχοντος για τον οποίο εξέλειπε κάθε ελπίδα θεραπείας και βρίσκεται σε απελπιστική κατάσταση, χωρίς όμως την απαίτηση του πάσχοντος αυτού».

Η ευθανασία έχει ομοιότητες με την αυτοκτονία. Η διαφορά τους είναι ότι τα άτομα τα οποία ζητούν την ευθανασία είναι σωματικώς ανίκανα να το πράξουν γι' αυτό κι απαιτείται η συμμετοχή ενός άλλου προσώπου. Απαραίτητη προϋπόθεση, λοιπόν, αλλά και εννοιολογικό στοιχείο της ευθανασίας είναι η επιθυμία ή έστω η απλή συναίνεση του ίδιου του ατόμου να τερματίσει τη ζωή του. Για να είναι έγκυρη η συναίνεση πρέπει το άτομο που ζητεί την ευθανασία να έχει την απαραίτητη πνευματική διαύγεια και να είναι ψυχολογικά υγιές ώστε η συναίνεση να εκφράζει τη γνήσια βούληση του ατόμου. Σε περιπτώσεις, όπου είναι δύσκολο ή και αδύνατον, να δοθεί η συναίνεση του πάσχοντα, είναι δυνατόν να θεμελιωθεί η απόφαση περί ευθανασίας στην εικαζόμενη βούληση του, δηλαδή σε αυτό που θα ζητούσε ο πάσχων αν είχε την ικανότητα να το κάνει, αν και η άποψη αυτή αμφισβητείται. Δεύτερο εννοιολογικό στοιχείο της ευθανασίας, είναι η ύπαρξη ενός δεύτερου προσώπου, γεγονός που διακρίνει την αυτοκτονία από την ευθανασία.

Στην ευθανασία ο θάνατος προκαλείται από ένα τρίτο πρόσωπο, το οποίο πρέπει να έχει σαν σκοπό του τη θανάτωση του πάσχοντος. Η ευθανασία λοιπόν θεμελιώνεται στην πρόθεση του δράστη.

Όμως η ενέργεια του δράστη με την οποία επέρχεται ο θάνατος, θα πρέπει να έχει σαν κίνητρα της τον οίκτο, την αγάπη προς τον πάσχοντα και την επιθυμία να τον απαλλάξει από τον πόνο. Αν κάτι τέτοιο δε συμβαίνει, αλλά υπάρχουν άλλοι λόγοι, οικονομικοί ή συμφέροντος του δράστη, δεν τίθεται ζήτημα ευθανασίας αλλά ανθρωποκτονίας με πρόθεση.

Μια ακόμα προϋπόθεση για τη θεμελίωση της έννοιας της ευθανασίας είναι ο πάσχων να βρίσκεται σε τέτοια κατάσταση υγείας ώστε να πιθανολογείται με βεβαιότητα ο θάνατος αλλά και η διαδικασία του θανάτου να είναι επώδυνη. Στις περιπτώσεις αυτές θεωρείται ότι συντομεύτηκε μια επώδυνη διαδικασία. Ωστόσο αυτό δε συμβαίνει πάντα, καθώς υπάρχουν

περιπτώσεις, όπως όταν ο πάσχων βρίσκεται σε κώμα, όπου δεν υπάρχει θέμα βασανισμού κι επώδυνου θανάτου.

Τέλος, πρέπει ο τρόπος τερματισμού της ζωής του πάσχοντα να είναι ο πιο σύντομος ώστε να εξασφαλίζει άμεσο αποτέλεσμα, ο λιγότερο επώδυνος αλλά και τέτοιος ώστε να μη θίγει την αξιοπρέπεια του πάσχοντος.

Συμπερασματικά, ως ευθανασία μπορεί να οριστεί ο σκόπιμος τερματισμός της ζωής ενός πνευματικά υγιούς και επωδύνως θνήσκοντα ατόμου ύστερα από δική του αίτηση, με σκοπό να αποφευχθεί ο επώδυνος και βασανιστικός θάνατος και να ανακουφισθεί από τον πόνο.

3.Ιστορική αναδρομή

3.1 Αρχαία Ελλάδα

Ο όρος «ευθανασία», που χρησιμοποιείται σήμερα στην επιστήμη αναλλοίωτος ακόμα και σε ξένες γλώσσες, έχει τις ρίζες του στην αρχαία Ελλάδα. Έχει συναντηθεί πέντε φορές και σε αυτόν αναφέρονται ο Πολύβιος, ο Φίλων ο Ιουδαίος, ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς, ο Ποσίδιππος και ο Αίλιος.

Για τον Πολύβιο, συνιστά το επιστέγασμα μιας καλής και χρήσιμης ζωής, για το Φίλωνα σχετίζεται με την ευγηρία και αποτελεί το μέγιστο αγαθό. Ο Κλήμης όπως κι ο Αίλιος τη θεωρούν ένα από τα σπουδαιότερα αγαθά ανάμεσα στη φιλία, την παιδεία, τον πλούτο και τη δόξα. Για τον Ποσίδιππο η ευθανασία είναι το σημαντικότερο αγαθό που μπορεί ν' αποσπάσει ο άνθρωπος από τους θεούς.

Η ευθανασία λοιπόν στην αρχαιότητα είχε εντελώς διαφορετική σημασία απ' ότι σήμερα. Η απόκλιση αυτή δικαιολογείται από τις διαφορετικές κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν ανάμεσα στις δύο εποχές. Στην αρχαιότητα αυτό που ενδιέφερε τους Έλληνες ήταν ο καλός, ο ένδοξος θάνατος. Προτιμούσαν το θάνατο που θα τους χάριζε την αθανασία μέσω της υστεροφημίας παρά τη συνέχιση μιας ζωής που θα επέφερε ενδεχομένως την ταπείνωση εξαιτίας της αδυναμίας που προκαλούν τα γηρατειά.

Η ευθανασία αποτελούσε αντικείμενο στοχασμού των αρχαίων Ελλήνων. Αρχικά, σ' αυτήν αναφέρεται ο όρκος του Ιπποκράτη: «ούτε θα δώσω φάρμακο θανατηφόρο σε κανένα ούτε θα δώσω τέτοια συμβουλή...».

Στην αρχαία Σπάρτη, επικρατούσε μια συγγενής μορφή της ευθανασίας που σήμερα ονομάζεται ευγονική, κατά την οποία βρέφη τα οποία είχαν δυσμορφίες ή ανεπάρκειες, γεγονός που θα καθιστούσε τη ζωή τους επώδυνη αλλά και θα δημιουργούσε προβλήματα στην πόλη εγκαταλείπονταν και πέθαιναν από έλλειψη φροντίδας.

Αλλά και ο Πλάτωνας αναφέρεται στην «Πολιτεία» στο ζήτημα της ευθανασίας. Περιγράφοντας την ιδανική του πολιτεία αναφέρει ότι οι μη υγιείς στο σώμα πρέπει να θανατώνονται. Προτείνει επίσης την ευθανασία για κοινωνικούς λόγους και τη δικαιολογεί λέγοντας πως χάρη σ' αυτήν εξασφαλίζεται η κοινωνική ευημερία του υπόλοιπου συνόλου. Είναι αντίθετος, επίσης, στην ανούσια παράταση της ζωής ισχυριζόμενος ότι αφού η ώρα του θανάτου έχει φτάσει είναι ανώφελο να παρατείνεται η ανθρώπινη ζωή για οποιονδήποτε λόγο.

3.2 Μεσαίωνας

Στα χρόνια που ακολουθούσαν οι ιστορικές και κοινωνικές εξελίξεις μετέβαλλαν την έννοια της ευθανασίας αλλά και τη στάση των ανθρώπων απέναντί της. Η επικράτηση του χριστιανισμού είχε σαν αποτέλεσμα να θεωρείται η ζωή ως δώρο προερχόμενο από το Θεό, ως την απόλυτη αξία κι αγαθό, και κάθε προσπάθεια σύντημης της θεωρείται απαράδεκτη.

Ο όρος ευθανασία χρησιμοποιήθηκε στις αρχές του 13^{ου} αιώνα για να δηλώσει την επίσπευση του θανάτου με σκοπό την αποφυγή του σωματικού πόνου ή τον τερματισμό μιας ζωής γεμάτης βάσανα και δυστυχία. Ο ίδιος είναι υπέρμαχος της αφού θεωρεί ως έργο της ιατρικής την αποκατάσταση της υγείας και την απάλυνση των πόνων του ασθενούς.

3.3 Ναζιστική Γερμανία

Το ζήτημα της ευθανασίας επανήλθε τον 20^ο αιώνα, ύστερα από τον αιώνα του ανθρωπισμού. Τότε, υποστηρίχτηκε ότι οι ασθενείς που πάσχουν από ανίατη ασθένεια μπορούν να ζητήσουν τον τερματισμό της ζωής τους, ώστε ν' αποφύγουν τον πόνο, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του ανθρωπισμού.

Ωστόσο, η ευθανασία βρήκε εφαρμογή στη Ναζιστική Γερμανία του Χίτλερ όπου εφαρμόστηκε το πρόγραμμα της ευγονικής, που ονομαζόταν

πρόγραμμα ευθανασίας T-4 κι εκτελούσε μαζικά στείρωσεις και κατ' ευφημισμό «ευθανασία» σε ανεπιθύμητα στοιχεία του πληθυσμού. Υπολογίζεται ότι περίπου 300,000 άτομα έχασαν τη ζωή τους ως αποτέλεσμα αυτού του προγράμματος, από τα οποία τα μισά ήταν παιδιά.

Το πρόγραμμα αυτό τέθηκε σ' εφαρμογή από τον Αδόλφο Χίτλερ και σκοπός του ήταν η διατήρηση της «γενετικής καθαρότητας» του γερμανικού έθνους με την εξόντωση ορισμένων κατηγοριών προσώπων που θεωρούνταν ως «μη εύλογα ζώσες» ανάμεσα στις οποίες περιλαμβάνονταν οι ομοφυλόφιλοι, οι ανάπηροι, οι παραμορφωμένοι, οι διανοητικά καθυστερημένοι. Η μαζική αυτή και βασανιστική εξόντωση τόσων ατόμων χαρακτηρίστηκε από τους ναζιστές ως ευθανασία. Αυτό όμως που έλειπε ήταν η επιθυμία των ανθρώπων αυτών να τερματίσουν τη ζωή τους, καθώς πολλοί απ' αυτούς εξεδήλωναν φανερά την επιθυμία τους για ζωή. Οι Ναζιστές χαρακτήριζαν τους φόνους αυτούς ως φόνους από οίκτο αν και λόγω των διαστάσεων που πήραν, της έλλειψης συγκατάθεσης από τα θύματα ή τους συγγενείς τους και του πραγματικού κινήτρου που ήταν η ευγονική, είναι φανερό ότι οι θάνατοι ήταν απλά μια μορφή μαζικής δολοφονίας με πρόσχημα την «ανακούφιση» των ανθρώπων αυτών από το μαρτύριο τους.

4. Μορφές ευθανασίας

Ένα από τα κριτήρια διάκρισης των μορφών ευθανασίας είναι το αν ο πάσχων βρίσκεται σε επαφή με το περιβάλλον. Εάν επικοινωνεί με το περιβάλλον, τότε η ευθανασία είναι εκούσια, αφού εκφράζει τη βούληση του πάσχοντος. Εάν ο πάσχων δε μπορεί να εκφράσει τη θέληση του τότε η ευθανασία είναι ακούσια και γίνεται με απόφαση του γιατρού ή των συγγενών. Μπορεί όμως να βασίζεται σε προηγούμενη εκπεφρασμένη συναίνεση του ασθενούς. Το αποφασιστικό κριτήριο για το χαρακτηρισμό της ευθανασίας ως εκούσιας, ακούσιας ή με εικαζόμενη συναίνεση είναι όχι η ίδια η συναίνεση αλλά η έκφραση αυτής, αφού αν δεν εκφράζεται ρητά δεν πρόκειται για ευθανασία αλλά για δολοφονία.

Δεύτερο κριτήριο για τη διάκριση της ευθανασίας είναι ο τρόπος διενέργειας της. Αν γίνει με θανατηφόρα ένεση, χορήγηση σκευασμάτων ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο τότε κάνουμε λόγο για ενεργητική ευθανασία. Εάν αποσυρθεί ο μηχανισμός υποστήριξης της ζωής πρόκειται για παθητική ευθανασία.

Η ευθανασία λοιπόν διακρίνεται σε δυο επίπεδα, σε αυτό της έκφρασης συναίνεσης και σε αυτό του τρόπου διενέργειάς της. Τα δύο αυτά επίπεδα επικοινωνούν, συμπλέκονται και επιτυγχάνονται διάφοροι συνδυασμοί όπως εκούσια ευθανασία, παθητική, ακούσια κ.ο.κ.

4.1 Ενεργητική ευθανασία

Η ενεργητική ευθανασία είναι πράξη, αποτέλεσμα της οποίας είναι ο θάνατος.

Αν δεν είχε πραγματοποιηθεί η ενέργεια του γιατρού η οποία επέφερε το θάνατο ο ασθενής θα συνέχιζε να ζει για ένα εύλογο χρονικό διάστημα. Η ενέργεια αυτή συνήθως είναι κάποια θανατηφόρα ένεση ή χορήγηση άλλων σκευασμάτων που επιφέρουν το θάνατο άμεσα και ανώδυνα. Η ενεργητική ευθανασία απορρίπτεται από τα περισσότερα νομικά συστήματα καθώς εξομοιώνεται με ανθρωποκτονία. Η ενεργητική ευθανασία προσομοιάζει με την περίπτωση του αρ. 300 Π.Κ., δηλαδή την ανθρωποκτονία που κινείται από συναισθήματα οίκτου προς τον ασθενή, ύστερα από σπουδαία κι επίμονη απαίτηση του.

Οι λόγοι για τους οποίους απορρίπτεται η ενεργητική ευθανασία οφείλονται στους κινδύνους κατάχρησης. Η ζωή πολλών αρρώστων και ηλικιωμένων θα έμπαινε σε κίνδυνο ή θα μπορούσε να τους ασκηθεί ψυχολογική πίεση προκειμένου να ζητήσουν το θάνατο τους και ακόμα θα ήταν δύσκολο ν' αποδειχθεί αν η θανάτωση επήλθε πράγματι από απαίτηση του.

4.2 Παθητική ευθανασία

Ο όρος «παθητική ευθανασία» είναι καινούριος στην ιατρική και νομική επιστήμη.

Η αλματώδης ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας έδωσε τη δυνατότητα παράτασης της του ασθενούς ακόμα και σε περιπτώσεις όπου ο ανθρώπινος οργανισμός ήταν κατεστραμμένος και χωρίς καμία εγκεφαλική δραστηριότητα. Η παθητική ευθανασία εκφράζει αυτό: η μη χρήση ή διακοπή της μηχανικής υποστήριξης επιφέρει το θάνατο του ασθενούς. Η διαφορά της από την ενεργητική ευθανασία συνίσταται στην αιτία του θανάτου. Στην περίπτωση της ενεργητικής ευθανασίας ο θάνατος προέρχεται από πράξη, την ενεργητική παρέμβαση ενός προσώπου που επιφέρει το θάνατο, ενώ η παθητική προέρχεται από παράλειψη, οι παθολογικές αιτίες ακολουθούν τη φυσική τους αιτία.

Η παθητική ευθανασία έχει επιβληθεί σαν πρακτική σε περιπτώσεις όπου η παράταση της ζωής του ασθενούς δε θα επιφέρει βελτίωση στην κατάσταση του αλλά θα επιτείνει το μαρτύριο του.

Η ηθική αντιμετώπιση της παθητικής ευθανασίας, η οποία δε θεωρείται φόνος, συνάδει με την ποινική της μεταχείριση: οι νομικές συνέπειες της είναι ανύπαρκτες. Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί η ιατρική κρίση είναι δύσκολο να οδηγηθεί στο εδώλιο του κατηγορημένου και γιατί η άρνηση της θεραπείας είναι δικαίωμα του ασθενούς στη διεκδίκηση οποίου αυτός υποχρεούται να συναινέσει.

Για το ατιμώρητο της παθητικής ευθανασίας πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις:

A) Η νόσος του ασθενούς να είναι ανίατη, να έχει θανατηφόρο έκβαση και ο θάνατος πρόκειται να επέλθει σε σύντομο χρονικό διάστημα.

B) Ο ασθενής να έχει δηλώσει ότι δεν επιθυμεί συνέχιση της ζωής του. Αν δε μπορεί να επικοινωνήσει, η απόφαση θα ληφθεί με βάση την εικαζόμενη συναίνεση του.

Γ) Ο δράστης να αποφάσιζε την πράξη του κινούμενος από οίκτο ύστερα από σπουδαία κι επίμονη απαίτηση του πάσχοντος, ο οποίος θα πρέπει να έχει ενημερωθεί για την κατάσταση της υγείας του και να έχει αντιληφθεί τη σημασία και τις συνέπειες της απόφασης του.

4.3 Έμμεση ευθανασία

Μεταξύ γιατρών και νομικών υφίσταται η άποψη ότι η έμμεση ευθανασία θα πρέπει να είναι επιτρεπτή. Πρόκειται για την καταπολέμηση των πόνων σε ανίατα ασθενείς ή βαριά πάσχοντες, η οποία επιτυγχάνεται με φάρμακα για τον μετριασμό ανυπόφορων πόνων και η οποία μπορεί να συνεπιφέρει μια σύντμηση της ζωής ως μη επιδιωκόμενη ενέργεια. Σε αντίθεση με την ενεργητική ευθανασία, εδώ δεν επιδιώκεται ο θάνατος αλλά γίνεται αποδεκτός ως παρενέργεια, ως πιθανή συνέπεια λόγω προτεραιότητας του μετριασμού των πόνων.

4.4 Πρόωρη ευθανασία ελαττωματικών νεογνών

Τα τελευταία χρόνια γίνεται λόγος για την «πρόωρη ευθανασία» δηλαδή τη θανάτωση «ελαττωματικών νεογνών», που γεννιούνται με σοβαρές σωματικές αναπηρίες ή με εγκεφαλικές βλάβες.

Ο όρος ευθανασία δεν περιγράφει επακριβώς την περίπτωση αυτή καθώς δεν πρόκειται για κατά κυριολεξία ευθανασία αφού τα ελαττωματικά νεογνά δε βρίσκονται στα πρόθυρα του θανάτου. Ο χαρακτηρισμός που θα ταίριαζε καλύτερα είναι ότι συνιστά περίπτωση προσβολής της ζωής για να αντιμετωπιστούν οι κοινωνικές δυσκολίες που θα δημιουργούσαν τα νεογνά αυτά στις οικογένειες τους. Η χρήση του όρου ευθανασία σ' αυτές τις περιπτώσεις, θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτική καθώς μπορεί να δημιουργήσει εσφαλμένα συμπεράσματα και να συνδυαστεί με την άσκηση ευγονικής πολιτικής που διακρίνει ανάμεσα σε ζωή άξια κι ανάξια να ζει.

Όπως και στην ευθανασία γίνεται κι εδώ διάκριση σε ενεργητική και παθητική. Όταν υπάρχει πράξη του γιατρού που επιφέρει το θάνατο του νεογνού, ο γιατρός τιμωρείται σε κάθε περίπτωση ανεξάρτητα από τα κίνητρά του. Αντίθετα σε περίπτωση παράλειψης ο γιατρός μένει ατιμώρητος όταν κίνητρο του είναι η επιθυμία να βοηθήσει το παιδί κι όταν το νεογέννητο εξαιτίας των προβλημάτων που έχει, αναμένεται ότι δε θα έχει επικοινωνία με το περιβάλλον κι ότι η ζωή του θα είναι ανυπόφορη.

5. Η ζωή ως δικαίωμα και καθήκον

Το ζήτημα της ευθανασίας δημιουργεί πολλά ηθικά ζητήματα γιατί οδηγεί στον τερματισμό της ανθρώπινης ζωής, η οποία συνιστά το υπέρτατο αγαθό και μια αξία πέρα από κάθε αποτίμηση και προσδιορισμό. Για την Εκκλησία αλλά και για πολλούς στοχαστές η ζωή είναι δώρο από το Θεό, το θεμελιωδέστερο αγαθό, το οποίο αποτελεί βάση για όλα τα άλλα κι έτσι η αξία του δεν εξαρτάται από καμία άλλη παράμετρο παρά μόνο από την ίδια την ύπαρξη του. Η ζωή υπερέχει όλων των άλλων αγαθών, της ελευθερίας, της δικαιοσύνης, της ευτυχίας, της αξιοπρέπειας αφού όλα αυτά αποκτούν νόημα μόνο εφόσον υπάρχει ζωή. Η ζωή είναι λογικά, χρονικά και οντολογικά προγενέστερη όλων των υπόλοιπων αγαθών. Το πόσο απόλυτα εκλαμβάνουμε την αξία της ζωής αποδεικνύεται από το φόβο και την απέχθεια μας προς τον θάνατο.

Ωστόσο πολλοί αντιπαραθέτουν την άποψη ότι η ζωή μπορεί να έρθει σε αντίθεση με την αξιοπρέπεια του ανθρώπου και να καθιστά τη λειτουργία της επαχθή για τον άνθρωπο. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση ανθρώπων που είναι σε κωματώδη κατάσταση ή ανθρώπων που πεθαίνουν αργά κι επώδυνα, χωρίς να έχουν τίποτα να περιμένουν και να κερδίσουν από τη ζωή. Ακόμα, η άρνηση της ζωής πολλές φορές δικαιώνει τον άνθρωπο όπως σε περιπτώσεις αυτοθυσίας υπέρ άλλων ή υπέρ του κοινωνικού συνόλου. Αυτό επιβεβαιώνει και το παράδειγμα της Αντιγόνης που αποδεικνύει ότι η θυσία της ζωής δικαιώνει τον άνθρωπο και αποτελεί το μέγιστο αγαθό.

Το δικαίωμα στη ζωή είναι αυτονόητο και αδιαμφισβήτητο κι όλοι έχουν το δικαίωμα αυτό. Το δικαίωμα στη ζωή και η προστασία του έχουν αποτελέσει αντικείμενο διακηρύξεων, συμβάσεων και συνθηκών.

Ωστόσο δημιουργούνται προβλήματα όταν η ζωή αντιμετωπίζεται από τη σκοπιά του καθήκοντος κι όχι του δικαιώματος. Ο άνθρωπος πολλές φορές επωμίζεται ως καθήκον αυτό που παραδοσιακά είναι δικαίωμα. Γιατί η ζωή μπορεί να είναι δικαίωμα αλλά ο άνθρωπος δεν έχει πάντοτε την ελεύθερη εξουσία διαθέσεώς του. Έτσι σε κάποιες χώρες όπως η Σκωτία, η Αγγλία κι ο Καναδάς αντιμετώπιζαν μέχρι πρόσφατα την αυτοκτονία σαν αδίκημα που στρέφεται κατά του κράτους.

6. Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος στη ζωή

Το δικαίωμα στη ζωή αναφέρεται σε διεθνή κείμενα ως φυσικό δικαίωμα και υποστηρίζεται από κάποιους ότι η κατοχύρωση του στο σύνταγμα έχει απλά αναγνωριστικό κι όχι διαπλαστικό δικαίωμα.

Παρόλο που υλικό αντικείμενο του δικαιώματος είναι η ζωή ως βιολογικό φαινόμενο αυτή προστατεύεται συνταγματικά και σημασιολογείται κοινωνικά. Το Σύνταγμα δηλαδή δεν αντιμετωπίζει τη ζωή νατουραλιστικά αλλά αξιολογικά. Στο αρ.25 § 1 Σ, η ζωή του ανθρώπου προστατεύεται όχι ως απλού βιολογικού όντος αλλά ως προσώπου κοινωνικά καθορισμένου.

Το δικαίωμα της ζωής κατοχυρώνεται επίσης συνταγματικά στο αρ.5 § 2: «Πάντες οι ευρισκόμενοι εντός της ελληνικής επικράτειας απολαμβάνουν απολύτου προστασίας της ζωής...». Ο απόλυτος χαρακτήρας του δικαιώματος αυτού απορρίπτει κάθε αντίληψη «ανάξιας προς το ζην ζωής» λόγω σωματικών ή διανοητικών προβλημάτων και είναι ασυμβίβαστη προς οποιαδήποτε κρατική ευγονική πολιτική ή κρατικά διευθυνόμενη ευθανασία.

Το ζήτημα της εκούσιας ευθανασίας δε ρυθμίζεται στο αρ5 § 2 του Σ αλλά ο συνταγματικός νομοθέτης αφήνει στον κοινό νομοθέτη το δικαίωμα να ρυθμίσει ο ίδιος την ποινική μεταχείριση του τρίτου που συμμετέχει στην ευθανασία. Κι αυτό συμβαίνει γιατί το αρ. αρ5 § 2 του Σ ρυθμίζει το δικαίωμα στη ζωή κι όχι το δικαίωμα στο θάνατο.

7. Δικαίωμα στο θάνατο

Το δικαίωμα του ανθρώπου να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητα του κατοχυρώνεται συνταγματικά στο αρ. αρ5§1του Σ που αποτελεί συγκεκριμενοποίηση της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (αρ2 § 1 του Σ). Σε συνδυασμό με το αρ.57 ΑΚ προστατεύονται όλες οι δραστηριότητες με τις οποίες ο άνθρωπος ολοκληρώνεται κι εκφράζεται σαν προσωπικότητα και για τις οποίες δεν υφίσταται άλλη συνταγματική διάταξη. Το Κράτος υποχρεούται να απέχει από ενέργειες με τις οποίες εμποδίζεται αυτή η ανάπτυξη κι επιπλέον να λαμβάνει θετικά μέτρα για να τη διευκολύνει.

Η αυτονομία αποτελεί βασικό γνώρισμα του ανθρώπου όμως γεννάται το ερώτημα κατά πόσον συμπεριλαμβάνει στην αυτονομία του ανθρώπου και στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του το δικαίωμα στο θάνατο, η ελευθερία του ανθρώπου να διαθέτει ελεύθερα τη ζωή του.

Από τη μια, επικρατεί η άποψη ότι η ζωή είναι κάτι που ο άνθρωπος δε μπορεί να δημιουργήσει επομένως δεν έχει το δικαίωμα να το στερήσει από τον οποιονδήποτε, ούτε από τον εαυτό του. Από την άλλη, η αντίθετη γνώμη υποστηρίζει ότι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια έχει μεγαλύτερη αξία από τη ζωή επομένως το δικαίωμα στο θάνατο θεμελιώνεται σε μια αξία σπουδαιότερη από τη ζωή, την αξιοπρέπεια. Αυτό που οδηγεί στην επιλογή του θανάτου είναι η αίσθηση του εγκλωβισμού και της καταπάτησης της αξιοπρέπειας που ως μόνη διέξοδος προβάλλει ο θάνατος.

Αυτό λοιπόν που υποστηρίζουν οι υπέρμαχοι της ευθανασίας είναι ότι η απόφαση του ασθενούς να πεθάνει είναι μια συνειδητή επιλογή, μια επιθυμία του να δώσει ένα τέλος στη ζωή του που να συνάδει με τη ζωή που έζησε, να εκφράζει την προσωπικότητα και το χαρακτήρα του. Αυτό που επιθυμεί είναι να ελέγξει το θάνατο του με τον ίδιο τρόπο που έλεγξε τη ζωή του.

Στην ελεύθερη έκφραση της προσωπικότητας συμπεριλαμβάνεται κι η άρνηση θεραπείας από τον ασθενή που θα έχει σαν αποτέλεσμα το θάνατο του.

Έχει γίνει δεκτό ότι ο ασθενής δε μπορεί να εξαναγκασθεί σε θεραπεία.

Αυτό επιβεβαιώνει και η Σύμβαση περί Βιοϊατρικής που έχει κυρωθεί κι από την Ελλάδα με το ν.2619/1998. Σ' αυτό που καταλήγουμε λοιπόν είναι ότι ενώ το δικαίωμα στη ζωή προστατεύεται έναντι πάσης φύσεως προσβολών, το δικαίωμα «για έναν αξιοπρεπή θάνατο» σημαίνει ότι κανείς δεν είναι υποχρεωμένος να ζήσει κάτω από συνθήκες που ο ίδιος αντιλαμβάνεται σαν μαρτύριο.

8. Το περιεχόμενο της ελευθερίας στο κρίσιμο αίτημα του ασθενούς

Δικαίωμα στο θάνατο νοείται ως δικαίωμα στην αυτοκτονία. Η ευθανασία μοιάζει με την αυτοκτονία κατά το ότι δεν προσβάλλει δικαιώματα ή συμφέροντα τρίτων. Η παθητική ευθανασία με τη μορφή της άρνησης

θεραπείας μπορεί να βρει συνταγματική θεμελίωση στο αρ. αρ5 § 1 του Σ ως έκφραση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης. Ως συνταγματικό έρεισμα της ενεργητικής ευθανασίας είναι η ελευθερία αυτοπροσδιορισμού που στηρίζεται όχι στην προσωπική, φυσική ελευθερία του αρ. αρ5 § 1 αλλά στην ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας. Επίσης, μπορεί να θεμελιωθεί στα αρ.2 § 1 και αρ7 § 2 του Σ ως απαγόρευση των βασάνων της παράτασης του ανυπόφορου βίου του ασθενούς.

Επομένως, ο ασθενής που είναι πνευματικά υγιής και έχει πλήρη συνείδηση ζητά επανειλημμένα τη διακοπή της θεραπείας του είτε μ' ενέργειες ή με παράλειψη των γιατρών, τότε οι ιατροί είναι υποχρεωμένοι να παράσχουν τη συνδρομή τους στον πάσχοντα και να απέχουν από οποιαδήποτε αντίθετη πρακτική, παρά τις όποιες αντιρρήσεις συγγενών και ιατρικού προσωπικού, σεβόμενοι έτσι την επιθυμία του παθόντος.

Κρίσιμο στοιχείο είναι η εξασφάλιση γνησίου και σταθερού αιτήματος του ασθενούς και η εγγύηση της ιατρικής διαμεσολάβησης. Δυσχερέστερη είναι η κατάσταση σε περίπτωση που δεν είναι δυνατόν να εκφραστεί η βούληση του παθόντος επειδή βρίσκεται σε κατάσταση «φυτού» ή σε κώμα. Τότε, οι συγγενείς και οι οικείοι θα πρέπει να καταφύγουν στη λύση μιας εικαζόμενης συναίνεσης του ασθενούς και οι ιατροί να πράξουν σύμφωνα με το συμφέρον του ασθενούς.

Η διατήρηση στη ζωή ενός ασθενούς σε τέτοια κατάσταση προσβάλλει την αξιοπρέπεια του σύμφωνα με το αρ.2 § 1 Σ και τον υποβιβάζει σε πράγμα εφόσον δεν υπάρχει δυνατότητα βελτίωσης, και η αγωγή δεν είναι πλέον θεραπευτική αλλά αγωγή παράτασης της ζωής. Επομένως, οι συγγενείς του ασθενούς έχουν δικαίωμα να ζητήσουν τη διακοπή της θεραπείας κι οι ιατροί έχουν υποχρέωση να το δεχτούν και να απέχουν από ατιμωτικές μεταχειρίσεις. Σύμφωνα με τον J. Feinberg «δεν υπάρχει κανένα κρατικό συμφέρον για τη διατήρηση μιας απλά βιολογικής μορφής χωρίς συνείδηση» : δε μπορεί ν' αξιώνεται προστασία για μια ζωή πλήρως αποσυνδεδεμένη απ' το ζων πρόσωπο.

9. Ιατρικό καθήκον

Το ιατρικό καθήκον ρυθμίζεται από τον όρκο του Ιπποκράτη, που απαγορεύει τη χορήγηση θανάσιμου δηλητηρίου στον ασθενή ακόμα κι ύστερα από απαίτηση του. Είναι δυνατό όμως η ιατρική επιστήμη να δεσμεύεται από ένα κείμενο που γράφτηκε πριν από χιλιάδες χρόνια κι ενώ οι κοινωνικές συνθήκες και τα ιατρικά επιτεύγματα είναι τόσο διαφορετικά;

Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι πρέπει να μείνουμε πιστοί όχι στο γράμμα του όρκου αλλά στο πνεύμα του και στην αρχή που συνάγεται από αυτόν: *primum non nocere*. Πρωταρχικό καθήκον του γιατρού είναι η αποφυγή βλάβης του ασθενούς. Οφείλει λοιπόν να ενεργεί προς όφελος του ασθενούς. Είναι όμως φανερό ότι στην περίπτωση της ευθανασίας ο γιατρός ενεργεί αντίθετα προς τον όρκο του Ιπποκράτη. Όμως δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ένα από τα καθήκοντα του γιατρού είναι ο έλεγχος του πόνου. Ο έλεγχος του πόνου αποτελεί αίτημα των ασθενών σε κάθε εποχή, ο καθένας που γνωρίζει ότι θα πεθάνει επιθυμεί έναν ήρεμο κι ανώδυνο θάνατο. Απ' αυτή την άποψη ο γιατρός δεν ενεργεί αντίθετα στο συμφέρον του ασθενούς και δικαιώνεται ηθικά ακόμα κι αν η καταπολέμηση του πόνου οδηγεί σε σύντμηση της ζωής. Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο γιατρός δε σκοτώνει τον ασθενή, ο θάνατος του οποίου είναι θέμα χρόνου.

10. Η ευθανασία από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου

Η ζωή που κατοχυρώνεται συνταγματικά στο αρ.5§2 ως το σημαντικότερο αγαθό προστατεύεται κυρίως με τις διατάξεις 299 ως 307 του Ποινικού Κώδικα. Είναι οι διατάξεις που περιγράφουν και τιμωρούν τα εγκλήματα κατά της ζωής από τα οποία το βαρύτερο είναι η ανθρωποκτονία με πρόθεση.

Ο ελληνικός ποινικός κώδικας δε χρησιμοποιεί τον όρο ευθανασία. Ο όρος αυτός αναφέρεται στη νομοθεσία για την προστασία των ζώων (αρ.2§1 ν.1197/1981) και αναφέρει ότι τα ζώα μπορούν να υποβληθούν στη διαδικασία της ευθανασίας όταν καταστούν ανίκανα για το σκοπό για τον οποίο προορίζονται. Δηλαδή στην περίπτωση των ζώων η ευθανασία χρησιμοποιείται με διαφορετική έννοια, σημαίνει τη θανάτωση του άχρηστου

ζώου κατά τρόπο που να μην υποφέρει, μπορεί να συμπίπτει μπορεί να συμπίπτει με την απαλλαγή του από πόνους ή όχι. Για τους ανθρώπους βέβαια το ζήτημα είναι πιο πολύπλοκο γιατί το ζήτημα συνδέεται με πλήθος ζητημάτων νομικών, ιατρικών, θρησκευτικών, κοινωνικών.

Η ευθανασία ως ανθρώπινη συμπεριφορά που αποσκοπεί να καταστήσει τον επικείμενο κι επώδυνο θάνατο, περισσότερο αξιοπρεπή και να απαλλάξει τον αφορήτως πάσχοντα από τους πόνους, χαρακτηρίζεται ως ανθρωποκτονία από πρόθεση, (σύμφωνα με το αρ.299 §1ΠΚ) με το ελαφρυντικό ότι ο υπαίτιος ωθήθηκε στην πράξη του από αίτια μη ταπεινά και τιμωρείται με ποινή κάθειρξης 10 ως 20 χρόνων.

Αν η πράξη αποφασίσθηκε και εκτελέστηκε εν βρασμώ ψυχικής ορμής, με το ίδιο ελαφρυντικό, η πράξη τιμωρείται με ποινή κάθειρξης 2 ως 12 ετών σύμφωνα με το αρ.299§2.

Ως προς το αν η συμπεριφορά του ανθρώπου που προκαλεί την ευθανασία λειτουργεί ως *conditio sine qua non*, εξαρτάται από το αν η ευθανασία είναι ενεργητική ή παθητική.

Στην ενεργητική ευθανασία, όπου ο θάνατος επέρχεται με ενέργεια προσώπου, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος ανάμεσα στην ενέργεια και το αποτέλεσμα. Διαφορετική είναι η αντιμετώπιση στην περίπτωση της παθητικής ευθανασίας, όπου ο θάνατος επέρχεται με παράλειψη. Εδώ εφαρμόζεται το αρ.15 ΠΚ. Εφόσον ο γιατρός δεν έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να επιβραδύνει το θάνατο, η μη παροχή ιατρικών μέσων που θα παρέτεινε τη ζωή του ασθενούς δε συνιστά άδικη πράξη αφού δεν πληροί τη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας τελουμένης δια παραλείψεως. Αν όμως είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να μην παραλείψει τις ενέργειες που μπορούν να παρεμποδίσουν την άμεση επέλευση του θανάτου, τότε ο γιατρός δεσμεύεται επομένως είναι ένοχος για ανθρωποκτονία δια παραλείψεως.

Η ευθανασία λοιπόν είναι άδικη πράξη. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι ο άδικος χαρακτήρας αίρεται εφόσον εξυπηρετείται το αληθινό συμφέρον του συναινούντος θανατωμένου.

Όμως η άποψη αυτή έρχεται σε αντίφαση με τη συνταγματική διάταξη του αρ. 5§2 που θέτει τη ζωή ως το ύψιστο αγαθό. Γι'αυτό το λόγο κι η

ευθανασία στον ΠΚ δε θεωρείται ως λόγος άρσης του αδίκου, ούτε υπάρχει διάταξη του ΠΚ που να αναφέρεται καθαρά στην ευθανασία.

Αντίθετα, θεσπίζονται τα ιδιώνυμα εγκλήματα του αρ.300 (ανθρωποκτονία από οίκτο) και του αρ.301(συμμετοχή σε αυτοκτονία). Λόγος άρσης του αδίκου μπορεί να χωρήσει μόνο εφόσον οι κανόνες της ιατρικής και της δεοντολογίας επιβάλλουν τη διακοπή της υποστήριξης που μπορεί να συντομεύσει μια επώδυνη και εξευτελιστική διαδικασία.

Η ευθανασία είναι πάντοτε πράξη καταλογιστή στο δράστη. Η ευθανασία τελείται πάντα με πρόθεση: είτε με άμεσο δόλο όταν ο δράστης επιδιώκει με την ενέργεια ή την παράλειψη του το θάνατο του πάσχοντος είτε μ' ενδεχόμενο δόλο όταν ο δράστης γνωρίζει ότι ενδέχεται να προκληθεί το αποτέλεσμα του θανάτου. Αντίθετα, σε περίπτωση που ο δράστης προέβλεψε ή πίστεψε ότι δε θα επερχόταν το αποτέλεσμα του θανάτου, δε στοιχειοθετείται ευθανασία αλλά ανθρωποκτονία από αμέλεια σύμφωνα με τα άρθρα 28 και 302 ΠΚ.

Το βασικό συμπέρασμα είναι ότι σε καμία περίπτωση ευθανασίας δεν υπάρχει κανόνας απαλλαγής από την ποινική ευθύνη. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να ερευνάται αν ο θάνατος είναι αποτέλεσμα ευθανασίας (ενεργητικής ή παθητικής), ανθρωποκτονίας από πρόθεση, ή από αμέλεια ή από οίκτο, αν υπάρχει λόγος αποκλεισμού του αδίκου κι αν υπάρχει λόγος αποκλεισμού του καταλογισμού.

Στην ελληνική ποινική επιστήμη υποστηρίζεται ότι το πρόβλημα της ευθανασίας αντιμετωπίζεται στον ΠΚ άρθρο 300, στη διάταξη περί ανθρωποκτονίας με συναίνεση. Οι όροι που θέτει η διάταξη αυτή είναι η σπουδαία κι επίμονη απαίτηση του πάσχοντος, το ανίατον της ασθένειας του και ο οίκτος προς αυτόν.

Η διάταξη αυτή έχει δημιουργήσει διαφωνίες στον κόσμο των νομικών.

Κατά τον Κατσαντώνη, το αρ.300 ΠΚ δε ρυθμίζει την περίπτωση της ευθανασίας αλλά τη θανάτωση ενός προσώπου που πάσχει από ανίατη πάθηση και ζητά να θανατωθεί. Αντίθετα, είναι δυνατόν να έχουμε ευθανασία χωρίς απαίτηση του πάσχοντος.

Κατά τον Χωραφά, ο αρχικά άδικος χαρακτήρας της πράξης μπορεί ν' αποκλειστεί αν αυτό γίνεται για το συμφέρον του θανατουμένου.

Ο Ανδρουλάκης όμως υποστηρίζει ότι η άποψη ότι η ευθανασία πολλές φορές εξυπηρετεί το συμφέρον του πάσχοντος είναι αντιφατική καθώς έρχεται σε αντίθεση με τον απόλυτο χαρακτήρα της ζωής, επομένως, η ευθανασία είναι άδικη πράξη και τιμωρείται με το αρ.299 ή 300 ΠΚ.

Ο Καράμπελας, τέλος, υποστηρίζει ότι ο γιατρός έχει σε κάθε περίπτωση υποχρέωση για παράταση της ζωής του ασθενούς εκτός αν ο ίδιος δηλώσει ρητά ότι δεν το επιθυμεί.

Συμφωνεί με τον Χωραφά ως προς το ότι η ευθανασία είναι άδικη πράξη και ότι ο άδικος χαρακτήρας μπορεί να αρθεί επειδή εξυπηρετείται το πραγματικό συμφέρον του πάσχοντος. Σημειώνει επίσης ότι ακόμα κι αν η πράξη είναι τελικά άδικη, μπορεί να υπάρχει λόγος άρσης του καταλογισμού. Τέλος, προτείνει ότι η ιδανική λύση θα ήταν η προσθήκη ενός δεύτερου εδαφίου στο αρ.300 το οποίο θα όριζε ότι: «Το δικαστήριο μπορεί ν' απαλλάξει τον υπαίτιο από την ποινή στην περίπτωση που: α) το θύμα δεν μπορούσε να προκαλέσει από φυσική του αδυναμία το θάνατο του, που επιθυμούσε, εκτιμώντας τις ιδιαίτερες συνθήκες κάτω υπό τις οποίες ενήργησε και β) εφόσον γνωμάτευσαν πριν από την πράξη του, τρεις γιατροί Δημόσιου Νοσοκομείου ομόφωνα ότι: i) η ταλαιπωρία του ψυχορραγούντος θύματος θα συνεχιζόταν

ii) ότι ο θάνατος του θα επακολουθούσε οπωσδήποτε στο επόμενο 24ωρο και

iii) ότι δεν υπήρχε πλέον δυνατότητα αποτελεσματικής παυσίπονης αρωγής.

11. Το ζήτημα της ευθανασίας από τη σκοπιά της θρησκείας

Η θεολογική θέση στο ζήτημα της ευθανασίας είναι γνωστή και άγνωστη. Είναι γνωστή η αρνητική στάση της εκκλησίας απέναντι στην ευθανασία, άγνωστη όμως παραμένει η θεολογική λογική που θεμελιώνει μια τέτοια ισχυρή και κατηγορηματική άρνηση. Στην ίδια κατηγορία με την ευθανασία ανήκουν η αυτοκτονία και η έκτρωση που επίσης απορρίπτονται από τη θρησκεία εξαιτίας της θρησκευτικής λογικής.

Στην αυτοκτονία σημειώνεται παρέμβαση στο τέλος της ζωής του ανθρώπου ενώ στην έκτρωση στην αρχή του φαινομένου της ζωής.

Το σημαντικότερο επιχείρημα θεολογικής φύσεως ενάντια στην ευθανασία είναι η πεποίθηση ότι η ζωή αποτελεί θείο δώρο. Η αντίληψη αυτή ανήκει στο χριστιανισμό και ο ίδιος ο απόστολος Παύλος αναφέρει ότι αφού είμαστε δημιουργήματα του Θεού, δεν είμαστε κύριοι του Θεού. Το σώμα μας είναι ναός του Θεού και υποχρέωση μας είναι να το φροντίζουμε και να δοξάζουμε το Θεό. από τη στιγμή που ο άνθρωπος δεν είναι δημιουργός της ζωής δεν έχει δικαίωμα να παρέμβει και να τη διακόψει. Ως προς αυτό η ευθανασία δε διαφέρει από την αυτοκτονία. Η ηθική διαφοροποίησή τους έγκειται στο ότι η ευθανασία επισύρει ηθικό ψόγο και σ' ένα άλλο πρόσωπο, σ' αυτόν που συμμετέχει στην ευθανασία. Επιπλέον, η δημιουργία του ανθρώπου κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν του Θεού προδιαγράφει μια σειρά από ηθικά καθήκοντα. Η ζωή επομένως έχει αξία υπό οποιονδήποτε συνθήκες. Επομένως, στην αξιολόγηση της ευθανασίας δεν έχει σημασία το κίνητρο του δράστη όσο ηθικό κι αν είναι αφού δε μπορεί να υπερκεράσει την αξία του αγαθού της ζωής.

Επομένως, η θρησκευτική ηθική αποδοκιμάζει την ευθανασία. Στα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται, όμως, η ευθανασία αντιμετωπίζεται ως τρόπος τερματισμού της ζωής, εξομοιούμενος με οποιονδήποτε άλλο.

Η άποψη αυτή όμως είναι λανθασμένη αφού δε λαμβάνονται υπ' όψη οι συνθήκες που οδηγούν στην απόφαση του θανάτου αλλά μόνο το αποτέλεσμα που επιφέρει.

12. Η ευθανασία από τη σκοπιά του διεθνούς και συγκριτικού δικαίου

12.1. Διεθνές Δίκαιο

Τα τελευταία χρόνια γίνεται έντονη συζήτηση για την ευθανασία στο νομικό τύπο πολλών κρατών, είτε από την πλευρά της ιατρικής ευθύνης είτε σε σχέση με τα δικαιώματα των κρατών. Απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά μας δίνουν οι διεθνείς συμβάσεις και η νομολογία των διεθνών δικαστηρίων.

Ιδιαίτερα μεγάλη σημασία έχει η νομολογία του Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σύμφωνα με την οποία δεν επιτρέπεται

παραίτηση από το δικαίωμα στη ζωή, δεν υπάρχει υποχρέωση εκ μέρους των κρατών για παροχή βοήθειας σε αυτοκτονία, ενώ συμβάλλει στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής δημόσιας τάξης σ' έναν εύθραυστο και σημαντικό τομέα, τον τομέα της υγείας.

Σημαντικό ρόλο παίζει και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του ανθρώπου την οποία υπέγραψε η Ελλάδα στις 4.4.1997 κύρωσε η Βουλή με το νόμο 2619 της 19.6.1998 και ισχύει στο εσωτερικό δίκαιο βάσει του αρ. 28§1 του Σ. Η σύμβαση δεν περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις που να ρυθμίζουν την ευθανασία καθώς το θέμα είναι ιδιαίτερα λεπτό. Ωστόσο υπάρχουν ορισμένες διατάξεις που αναφέρονται στο θέμα αυτό.

Το αρ. 5 αναφέρει ότι η ελεύθερη και η μετά από ενημέρωση συναίνεση του ασθενούς αποτελεί το γενικό κανόνα. Με τη διάταξη αυτή τονίζεται η αυτονομία του ασθενούς όμως η απαραίτητη προϋπόθεση είναι η πλήρης ενημέρωση του ασθενούς για τη φύση της ασθένειας του, την κατάσταση της υγείας του.

Ακόμα το αρ.9 αναφέρεται στην περίπτωση κατά την οποία ο ασθενής δεν είναι πλέον σε θέση να εκφράσει τη συναίνεση του, είχε όμως προνοήσει να εκφράσει τη συναίνεση του σχετικά με το ενδεχόμενο αυτό. Οι επιθυμίες του ασθενούς πρέπει να λαμβάνονται υπ'όψη από το γιατρό αλλά δεν είναι υποχρεωμένος να τις τηρήσει ακριβώς. από τη διάταξη του αρ.5 και του αρ.9 σε συνδυασμό με το αρ.1 της συμβάσεως συνάγεται ότι ο ασθενής μπορεί να αρνηθεί οποιαδήποτε θεραπεία ακόμα κι αν είναι προς το συμφέρον του. Υπέρ αυτής της ερμηνείας συνηγορεί και η διάταξη του αρ.26§1 που αναφέρεται στους περιορισμούς των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από τη σύμβαση: Σύμφωνα μ' αυτή τα δικαιώματα μεταξύ των οποίων και αυτό του αρ.5 είναι δυνατόν να περιορισθούν για εξυπηρέτηση συλλογικών αγαθών, όπως είναι η δημόσια ασφάλεια, η πρόληψη του εγκλήματος, η προστασία της δημόσιας υγείας, τα δικαιώματα ή οι ελευθερίες τρίτων.

Ακόμα το αρ.6§1, αναφέρει ότι άτομα που δεν έχουν ικανότητα συναινεσεως, όπως είναι οι ανήλικοι ή τα άτομα με ψυχικές διαταραχές, υποβάλλονται σε επεμβάσεις εφόσον εξυπηρετούν το άμεσο συμφέρον του ασθενούς. Γι' αυτό όμως απαιτείται η συναίνεση του αρμοδίου για την επιμέλεια ατόμου. Ειδικά ως προς τα άτομα με ψυχικές διαταραχές,

σύμφωνα με το αρ.7, οι επεμβάσεις επιτρέπονται μόνο για να αποτραπεί σοβαρή βλάβη της υγείας τους.

Τέλος, το αρ.2 της Συμβάσεως ορίζει ότι το συμφέρον και η ευημερία του ατόμου υπερισχύουν έναντι του συμφέροντος της κοινωνίας ή της επιστήμης, επομένως δε θα πρέπει να εμφιλοχωρούν χρησιμοθηρικές εκτιμήσεις π.χ. σχετικά με το οικονομικό κόστος και την επιβάρυνση της οικογένειας ή του νοσοκομείου.

12.2. Συγκριτικό Δίκαιο

Ο τρόπος με τον οποίο ρυθμίζονται τα θέματα της ευθανασίας ποικίλει από χώρα σε χώρα ανάλογα με τις ηθικές αξίες και το νομικό πολιτισμό. Ως βασικός κανόνας ισχύει η αρχή ότι οποιαδήποτε αφαίρεση ζωής θεωρείται έγκλημα και τιμωρείται. Κατά τα τελευταία έτη όμως, εμφανίζεται μια ανοχή σχετικά με την παθητική ευθανασία, κατά την οποία ο ιατρός διακόπτει την παροχή τροφής και μηχανικής υποστήριξης. Ας δούμε τι συμβαίνει ειδικότερα σε κάθε χώρα:

12.2.1. Ολλανδία

Η ευθανασία ορίζεται στον Ολλανδικό Ποινικό Κώδικα από το 1886 ως σκόπιμη πράξη από έναν γιατρό για τον τερματισμό της ζωής ενός ασθενούς κατόπιν επίμονης αιτήσεως αυτού. Ο ορισμός αυτός ισχύει μέχρι σήμερα.

Η υποβοηθούμενη αυτοκτονία, επίσης, ορίζεται ως η σκόπιμη βοήθεια που παρέχεται σ' ένα άτομο για να τερματίσει τη ζωή του κατόπιν απαίτησης του. Η θανάτωση όμως έστω και κατόπιν επίμονης και εν συνειδήσει απαίτησης του θύματος, αντιμετωπίζεται ως φόνος. Αδίκημα επίσης είναι η παροχή βοήθειας σε αυτοχειρία.

Το ζήτημα της ευθανασίας άρχισε να συζητείται στην Ολλανδία κυρίως μετά το 1973 ως συνέπεια της εκδόσεως δύο βιβλίων που άσκησαν μεγάλη επιρροή στο κοινό. Παράλληλα άρχισαν και οι δημοσκοπήσεις για τη διερεύνηση των προθέσεων από κοινού. Το 1975 το 52,6% του πληθυσμού ήταν υπέρ, το 1995 αυξήθηκε σε 71% και το 1998 σε 88%.

Το 1982 συστάθηκε Επιτροπή περί ευθανασίας και εξέδωσε το πόρισμα τρία χρόνια αργότερα. Παρόλο που το πόρισμα δεν έγινε αποδεκτό,

συντέλεσε στη συνειδητοποίηση του προβλήματος. Το 1984 ο Βασιλικός Ολλανδικός Ιατρικός Σύλλογος διατύπωσε ορισμένα κριτήρια που πρέπει να τηρούνται σε περιπτώσεις ευθανασίας. Η σημαντικότερη από τις προϋποθέσεις είναι ότι η ευθανασία μπορεί να διενεργηθεί μόνο από γιατρό. Οι υπόλοιπες προϋποθέσεις είναι:

- i) η απαίτηση για ευθανασία πρέπει να προέρχεται από τον ασθενή και να είναι ελεύθερη και εθελοντική
- ii) η απαίτηση του ασθενούς πρέπει να είναι επίμονη και διαρκής, προϊόν ώριμης σκέψης.
- iii) ο ασθενής να βιώνει αφόρητο βασανισμό, χωρίς να υπάρχει προοπτική βελτίωσης
- iv) η ευθανασία αποτελεί το τελευταίο καταφύγιο
- v) ο γιατρός πρέπει να συμβουλευθεί άλλους ειδικούς και πεπειραμένους συναδέλφους.

Οι προϋποθέσεις αυτές ενσωματώθηκαν στο ολλανδικό νομικό σύστημα και αποτελούν προϋποθέσεις για το κολάσιμο ή όχι μιας πράξης. Σήμερα στην Ολλανδία διενεργείται ευθανασία και σε άτομα με ψυχικές διαταραχές και σε ασθενείς με ανίατες κι όχι θανατηφόρες ασθένειες. Στην Ολλανδία η ευθανασία διενεργείται με πράξη κι όχι με παράλειψη. Η προτεινόμενη κι εφαρμοζόμενη πρακτική συνίσταται σε μια ένεση που επιφέρει κώμα και μια δεύτερη που σταματά τη λειτουργία της καρδιάς.

Πρόσφατα ψηφίστηκε νόμος ο οποίος ισχύει από την 1/1/2002 σύμφωνα με τον οποίο δεν αποτελεί έγκλημα η πράξη του ιατρού, η οποία χαρακτηρίζεται ως «αρωγή σε αυτοκτονία» και η οποία είναι δυνατόν να συνίσταται σε παροχή κατάλληλων φαρμάκων ή σε κάποια άλλη μέθοδο.

Οι προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν είναι οι εξής:

- 1) να υπάρχει σχετική δήλωση από τον ασθενή μετά από σοβαρή σκέψη.
- 2) Ο ασθενής να βρίσκεται σε κατάσταση αφόρητης οδύνης ενώ δεν υπάρχει προοπτική βελτίωσης.
- 3) Ο γιατρός να έχει ενημερώσει τον ασθενή για την κατάσταση και τις προοπτικές του ενώ ο ίδιος να έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει εναλλακτική πρόταση για την κατάσταση του.

4) Ο γιατρός να έχει συσκεφθεί με έναν άλλο γιατρό, που πρέπει να έχει δει τον ασθενή και να έχει γνωμοδοτήσει γραπτώς ως προς την εκπλήρωση των προηγούμενων προϋποθέσεων.

5) Ο γιατρός οφείλει να θέσει τέλος στη ζωή του ασθενούς ή να προσφέρει την αντίστοιχη βοήθεια στην αυτοκτονία του με την οφειλόμενη ιατρική φροντίδα και προσοχή.

Όλες οι περιπτώσεις θα πρέπει να ανακοινώνονται σε ειδικές τοπικές επιτροπές που θα εξετάζουν αν τηρήθηκαν οι προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος.

12.2.2. Αγγλία

Η πρώτη προσπάθεια που έγινε για να δημιουργηθεί νομοθετικό πλαίσιο για την ευθανασία ήταν το 1969 όπου ο λόρδος Ronglan παρουσίασε ένα σχετικό νομοσχέδιο στη Βουλή των Λόρδων, το οποίο απορρίφθηκε.

Κατά το αγγλικό δίκαιο η αφαίρεση ζωής είναι έγκλημα, ανεξαρτήτως των κινήτρων του δράστη όπως επίσης κι η αρωγή σ' αυτοκτονία. Και οι δύο περιπτώσεις αφορούν περιπτώσεις ενεργητικής ευθανασίας.

Διαφορετική είναι η μεταχείριση σε περίπτωση έμμεσης ευθανασίας όπου ο γιατρός χορηγεί παυσίπονο για να ανακουφίσει τους πόνους του ασθενούς, αποδεχόμενος το ενδεχόμενο αυτός να πεθάνει. Σ' αυτή την περίπτωση ο γιατρός δε διώκεται εφόσον αποδεικνύεται ότι ο σκοπός του ήταν η ανακούφιση των πόνων του ασθενούς.

Τέλος, στην περίπτωση παθητικής ευθανασίας, όπως έχει κριθεί από την αγγλική νομολογία, ο γιατρός θεωρείται ότι δεν ενήργησε παράνομα, διότι η διατήρηση του ασθενούς στη ζωή με μηχανική υποστήριξη και χωρίς προοπτική βελτίωσης δεν είναι, σε καμία περίπτωση, προς το συμφέρον του.

12.2.3. Γαλλία

Στη Γαλλία διεξάγεται έντονη συζήτηση σχετικά με το ενδεχόμενο να επιτραπεί η υπό προϋποθέσεις ευθανασία μέχρι στιγμής όμως ισχύουν οι γενικές αρχές του ποινικού δικαίου που απαγορεύουν την αφαίρεση της ζωής και προβλέπουν υψηλές ποινές για το δράστη.

Η νομοθεσία της 9/6/1999 αντιμετωπίζει με ευαισθησία τη φροντίδα των ασθενών κατά το τελευταίο στάδιο της ζωής του. Αναφέρεται στο δικαίωμα σε αναλγητική φροντίδα και προβλέπει ότι θα μπορεί να παρέχεται κατ' οίκον ή σε ίδρυμα. Ο νόμος επιδιώκει να απαλύνει τον πόνο και να ηρεμήσει το ψυχικό άλγος, να βοηθήσει τους ασθενείς να διατηρήσουν την αξιοπρέπεια τους και να υποστηρίξει τους συγγενείς του.

Στο νέο άρθρο L 1C κατοχυρώνεται το δικαίωμα άρνησης του ασθενούς ως προς οποιαδήποτε εξέταση ή θεραπεία.

Μέχρι πρόσφατα η προστασία της ζωής εθεωρείτο κατά τη νομολογία πιο σημαντική από το σεβασμό της επιθυμίας του ασθενούς. Με το νέο άρθρο όμως ο γιατρός πρέπει να ενημερώσει τον ασθενή για τις συνέπειες της απόφασης του και να σεβαστεί την επιθυμία του.

12.2.4. Ιταλία

Στην Ιταλία δεν υπάρχει κάποια νομοθετική ρύθμιση για την ευθανασία.

Δύο προτάσεις κατατέθηκαν το 1984 και το 1985 για τη νομιμοποίηση της ευθανασίας. Η πρώτη πρόταση προβλέπει ότι ο γιατρός πρέπει να μείνει ατιμώρητος όταν δεν παίρνει μέτρα παράτασης της ζωής του ασθενούς εφόσον αυτός δε ζητάει τη λήψη των μέτρων αυτών.

Η δεύτερη πρόταση προχωρά λίγο παρακάτω και ορίζει ότι η ενεργητική ευθανασία που εφαρμόζεται σε ανίατα ασθενείς ή άτομα που έχουν σοβαρές σωματικές ή πνευματικές επιβαρύνσεις τιμωρείται πάντα μόνο ως ανθρωποκτονία κατ' απαίτηση με μειωμένη ποινή. Καμία από αυτές τις προτάσεις δεν οδήγησε σε νομοθετική ρύθμιση.

12.2.5. ΗΠΑ

Η αναφορά στο νομικό καθεστώς των ΗΠΑ σχετικά με την ευθανασία είναι μια δύσκολη εργασία. Αυτό συμβαίνει επειδή η νομοθεσία στις ΗΠΑ αποτελεί πολιτισμικό προνόμιο με μόνη δέσμευση τη συμμόρφωση προς το σύνταγμα. Επομένως δεν υπάρχει ενιαία αντιμετώπιση απέναντι στο ζήτημα της ευθανασίας.

Οι αποφάσεις των ομοσπονδιακών δικαστηρίων για διάφορες περιπτώσεις ευθανασίας είναι αντιφατικές γιατί δεν υπάρχει συγκεκριμένη

νομοθετική ρύθμιση για την ευθανασία κι οι αποφάσεις κρίνονται με βάση τις κείμενες διατάξεις και τα δικαιώματα που πηγάζουν από το σύνταγμα.

Βάσει του δικαιώματος privacy, αν υπάρχει εκπεφρασμένη θέληση του πάσχοντος είτε δια ζώσης είτε με «διαθήκη θανάτου», είναι δυνατή η ευθανασία. Μοναδικό νομοθέτημα μέχρι στιγμής στις ΗΠΑ είναι το Death with Dignity Act της πολιτείας του Oregon που προσπάθησε να νομιμοποιήσει την ευθανασία.

Δίνεται η δυνατότητα μ' αυτό το νομοθέτημα στους κατοίκους της πολιτείας σε νόμιμη ευθανασία αν πάσχουν από ανίατη ασθένεια και τους μένουν 6 μήνες ζωής. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η βεβαίωση από δυο γιατρούς. Άτομα με ψυχικές διαταραχές μπορούν να ζητήσουν ευθανασία εφόσον γνωμοδοτήσει θετικά ένας ψυχίατρος.

Γνωστή στις ΗΠΑ είναι η περίπτωση του Τζακ Κεβορκιάν, γνωστού και ως Dr Death όπου έγινε γνωστός στις ΗΠΑ μετά το 1990 λόγω των πολλών ευθανασιών που έχει διαπράξει (περίπου 70). Καταφέρνει να μένει ατιμώρητος λόγω της ασάφειας της αμερικανικής νομοθεσίας παρά τις αποφάσεις που έχουν ληφθεί εναντίον του από τα αμερικανικά δικαστήρια.

12.2.6. Καναδάς

Η νομοθετική αντιμετώπιση της ευθανασίας στο Καναδά είναι ανάλογη με αυτήν στις ΗΠΑ με τη διαφορά ότι εδώ αυτό συμβαίνει παρά την αντίθετη νομοθεσία.

Σύμφωνα με τον καναδικό ποινικό κώδικα όποιος προκαλεί το θάνατο άλλου για οποιοδήποτε λόγο δια πράξης ή παράλειψης είναι ένοχος ανθρωποκτονίας. Δεν αποτελεί ελαφρυντικό η θέληση του θανόντος, αφού κανείς δεν έχει το δικαίωμα να συναινέσει στη θανάτωση του και τέτοια συναίνεση δεν αίρει τις ποινικές ευθύνες του ατόμου που προκάλεσε το θάνατο.

12.2.7. Τι ισχύει στην Ελλάδα

Ο ελληνικός ΠΚ δε χρησιμοποιεί τον όρο ευθανασία. Οι διατάξεις που ρυθμίζουν το ζήτημα ανήκουν στην κατηγορία των διατάξεων περί ανθρωποκτονίας.

Το αρ.300 που ρυθμίζει την ευθανασία ορίζει ότι «όποιος αποφάσισε και εκτέλεσε ανθρωποκτονία ύστερα από σπουδαία κι επίμονη απαίτηση του θύματος και από οίκτο, γι' αυτόν που έπασχε από ανίατη ασθένεια τιμωρείται με φυλάκιση». Η πράξη επομένως είναι αξιόποινη αλλά τιμωρείται ελαφρότερα αφού δεν εξισώνεται με κοινή ανθρωποκτονία με πρόθεση.

Απαιτείται όμως απαίτηση από το θύμα που πρέπει να είναι σπουδαία κι επίμονη. Αν δεν υπάρχει απαίτηση, τότε έχουμε ανθρωποκτονία με πρόθεση ακόμα κι αν κίνητρο του δράστη είναι ο οίκτος αφού ο ελληνικός κώδικας δε δέχεται τη μη-εθελοντική ευθανασία σε αντίθεση με άλλα ξένα κράτη. Επίσης τα ελληνικά δικαστήρια παραμένουν στο κριτήριο της ανίατης ασθένειας, η οποία νοείται μόνο ως σωματική.

Χαρακτηριστική είναι η απόφαση με αρ.57/1986 του Πλημμελειοδικείου Χίου, όπου έκρινε ότι δε συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις του αρ. 300 ΠΚ αφού έλειπε η σπουδαία και επίμονη απαίτηση του θύματος. Σύμφωνα με το δικαστήριο σπουδαία είναι η απαίτηση όταν ανταποκρίνεται στην αληθινή θέληση του απαιτούντος ενώ αποκλείονται οι περιπτώσεις όπου η απαίτηση εκφράζει μια παροδική διάθεση, κατάσταση μέθης, παροξυσμού, οδυνηρής κρίσεως ή ανάλογης διαταραχής όπως συνέβαινε και στην προκειμένη περίπτωση αφού το θύμα έπασχε από μορφή ψυχώσεως και δεν είχε συνείδηση των λεγομένων του. Ο δράστης επομένως τιμωρήθηκε για ανθρωποκτονία με πρόθεση κι όχι με την ευνοϊκή διάταξη του αρ.300ΠΚ.

13. Επίλογος –Συμπέρασμα

Από τα παραπάνω καταλήγουμε στο ότι η ευθανασία αποτελεί ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο ζήτημα. Η πολυπλοκότητα αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι η ευθανασία αγγίζει περισσότερους από έναν τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και διάνοησης:την ιατρική, τη νομική επιστήμη, την ψυχολογία, την κοινωνιολογία, την πολιτική, τη θεολογία.

Τα προβλήματα που γεννώνται από την προσέγγιση είναι πολλά και δυσεπίλυτα.

Αυτό οφείλεται στη στάθμιση των αγαθών που οφείλουμε να κάνουμε προκειμένου ν' αποφανθούμε περί της νομιμότητας ή μη της ευθανασίας, από τη μια είναι η ζωή, μια απόλυτη και συνταγματικά προστατευόμενη αξία, κι από την άλλη η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και η ελευθερία επιλογής του πάσχοντος ως έκφανση του δικαιώματος και της προσωπικότητας του.

Η ευθανασία, λοιπόν, είναι ένα πρόβλημα υπαρξιακό που προσβάλλει τον ανθρωπισμό μας και μας καλεί να λάβουμε θέση, αν και μια τοποθέτηση σ' ένα τόσο ευαίσθητο θέμα είναι ιδιαίτερα δύσκολη.

14. Περίληψη

Η ευθανασία είναι ένα σύγχρονο και ιδιαίτερα φλέγον ζήτημα, παρά τη μακρά ιστορία της. Απαντάται σε όλα τα στάδια της ανθρώπινης ιστορίας, προκαλώντας πάντα ηθικούς προβληματισμούς. Στο ελληνικό Σύνταγμα παρά την προστασία της ζωής στο αρ.5§2 του Σ που απορρίπτει κάθε μορφής ευθανασία, δεν υπάρχει διάταξη που να κατοχυρώνει το δικαίωμα στο θάνατο. Ρύθμιση της ευθανασίας υπάρχει στο αρ.300ΠΚ που αναφέρεται στην ανθρωποκτονία από οίκτο, έγκλημα που τιμωρείται ηπιότερα απ' ότι η κοινή ανθρωποκτονία. Στην Ελλάδα, σε αντίθεση με άλλες χώρες που έχουν επιτρέψει την ευθανασία, η πρακτική αυτή απαγορεύεται. Παρ'όλα αυτά, οι σύγχρονες εξελίξεις αλλά και το παράδειγμα άλλων χωρών ίσως δημιουργήσουν σκέψεις για αναθεώρηση αυτής της πρακτικής.

Λήμματα

Ευθανασία, ενεργητική – παθητική, δικαίωμα στη ζωή, δικαίωμα στο θάνατο, ανθρωποκτονία από οίκτο, ιατρικά υποβοηθούμενη αυτοκτονία, αρ.5 τουΣ, αρ.300ΠΚ.

Summary

Euthanasia is a current and hotly – debated issue despite its long history. It is met in all periods of human history, causing always moral problems.

At the Greek constitution law, even the protection of life at the article 5§2 that declines every kind of euthanasia, there is no article assuring a right to death.

There is regulation of euthanasia at the article 300 of criminal law referring to homicide of compassion, a crime punished more mildly than the common homicide.

In Greece, contrarily with other countries that allow euthanasia, this practice is forbidden.

Even though, modern evolution and the example of other countries may cause thoughts for reconsideration of this practice.

Entries

Euthanasia, energetic-pathetic, right to death, right to life, homicide of compassion doctor –helped suicide, ar. 5 of Constitution law, ar.300 of criminal law.

15. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Συγγράμματα

- ❖ Αβραμίδης Αθανάσιος, Ευθανασία, εκδ. Ακρίτας, 1995
- ❖ Ανδρουλάκης Νικόλαος, Ποινικό Δίκαιο, Ειδικό μέρος, Αθήνα, 1974
- ❖ Βαβλίδας Αθανάσιος, Αμβλώσεις και ευθανασία
- ❖ Βουγιούκας Κ.Ν., Ευθανασία και ανθρωποκτονία εν συναινέσει
- ❖ Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά δικαιώματα, τόμος Α', εκδ. Σάκκουλα, 1991, σελ.231-245
- ❖ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό μέρος, τόμος Γ', ημίτομος ΙΙΙ, Αθήνα, 2005
- ❖ Ευαγγέλου Ιάσων, το πρόβλημα της ευθανασίας, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, σελ.11,21-28
- ❖ Καίσαρης Παναγιώτης, Περί ευθανασίας, Αθήνα, 1999, σελ.16-24,37,54-55,68-70
- ❖ Καραγεώργος Κ., Η ποινική εκτίμηση των ιατροχειρουργικών επεμβάσεων, Αθήνα, 1998, σελ.150-157
- ❖ Κατρουγκαλός Γ., Το δικαίωμα στη ζωή και στο θάνατο, Αθήνα, 1993, σελ.15-22
- ❖ Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, τ.25, Αθήνα, 1994
- ❖ Παρασκευαΐδης Κ.Χ., Νεώτερες απόψεις της ευθανασίας, 1986
- ❖ Πλάτωνας, Πολιτεία, Γ' βιβλίο, χωρίο 407-410
- ❖ Πρωτοπαπαδάκης Ευάγγελος, η ευθανασία απέναντι στη σύγχρονη βιοηθική, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2003
- ❖ Συμεωνίδου- Καστανίδου Ελισάβετ, Εγκλήματα κατά της ζωής, Αθήνα- Κομοτηνή, 2001, σελ.179-244
- ❖ Σοφουλάκης Λάμπρος, Η προστασία της ανθρώπινης ζωής κατά το σύνταγμα και τους νόμους, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα, 1994, σελ.226-242
- ❖ Χρυσογόνος Κώστας, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1998
- ❖ Χρονόπουλος Νικόλαος, Το πρόβλημα της ευθανασίας.

ΑΡΘΡΑ

Γεωργιάδης Απόστολος, το δικαίωμα στο θάνατο.

Δέλγερης Νίκος, Το κρίσιμο ερώτημα είναι ποιος θα παίρνει την απόφαση της ευθανασίας, Ελευθεροτυπία, Αθήνα, 12/4/2001

Ζέπος Ι. Παν., η ευθύνη του ιατρού, ΝοΒ Α΄, τεύχος 1, 1973

Κριάρη- Κατράνη Ισμήνη, ευθανασία και ατομικά δικαιώματα- η προσέγγιση από πλευράς διεθνούς και συγκριτικού δικαίου, επιτροπή Βιοηθικής.

Μανιτάκης Αντώνης, Βιοηθική και σύνταγμα, το Σ, 26,2000,

Μπέγζος Μ.Π. Ευθανασία ή αθανασία, το δικαίωμα της ευθανασίας από θεολογική άποψη

Πανούσης Γ. , Η έννοια του θανάτου στο ποινικό δίκαιο, ΝοΒ 26 (1978), σ.80

Παπαγιαννόπουλος Ιωάννης, η ευθανασία στην Παλαιά Διαθήκη.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

www.lawnet.gr

www.dsa.gr

www.ecclesia.gr

www.mpa.gr

www.bioethics.org

www.jesuslovesyou.com